

Kielletyt ja kiistellyt
KIRJAT

SENSUROTTU

Varsinais-Suomen kirjastot

VASKI
Vaski-kirjastot | Vaskibibliotecken

FINNA

uusi Vaski-kirjasto!
netissä 24/7

vaski.finna.fi

Kielletyt ja kiistellyt kirjat
Varsinais-Suomen kirjastojen
kirjamesseujen näytteily

1. VÄINÖ LINNA: TUNTEMATON SOTILAS

”Kirjallinen jatkosota”, esimerkiksi näin on kuvattu sitä keskustelua, joka syntyi Väinö Linnan romaanista Tuntematon sotilas. Aikoinaan lehtien yleisönosastot täyttyivät kirjoituksista, joissa joko ylistettiin tai moitittiin kyseistä teosta. Eniten nähdään aiheutti se kuva, jonka romaani antoi suomalaisesta sotilaasta, upseerista ja lotasta. Kiroilu, purnausta ja pilkkaaminen olivat asioita joihin idealistisiin sotaromaaneihin tottunut lukijakunta suhtautui varauksella. Tuntemattoman sotilaan myöhemmin julkaistu sensuroimaton versio tunnetaan nimellä Sotaromaani: Tuntemattoman sotilaan käsikirjoitus.

2. ALEKSIS KIVI: SEITSEMÄN VELJESTÄ

Professori August Ahlqvistin arvostelun seurauksena Seitsemän veljestä oli kolme vuotta takavarikossa. Ahlqvist muun muassa moitti romaania epäsiivekköiseksi. Arvostelussa moitittiin myös sitä, millaisen kuvan Kivi antoi suomalaisesta rahvaasta. Ahlqvistin murska-arvostelu järkytti kirjailijaa itseään kovasti.

3. JUHANI AHO: YKSIIN

Omakehoitaisiin kokemuksiin perustuva tomaani Yksin herätti ilmestyessään vuonna 1890 arvostelua. Aho sai valtiolta rahallista tukea Pariisin matkalleen, joka inspiroi häntä kirjoittamaan Yksin-romaanin. Valtionjohto arvosteli sekä Ahoa itseään että hänen romaaniaan. ”Kirja hakee vertaistaan ehkä Ranskankin siivettömmästä kaunokirjallisuudesta”, totesi eräs Ahon romaania arvostellut valtiomies. Kirjailija itse suhtautui arvosteluun tynesti.

4. PENTTI HAANPÄÄ: KENTTÄ JA KASARMI

Haanpään novellikokoelma aiheutti 1920-luvulla niin suuren kohun, että kirjan julkaisun jälkeen Haanpää ei saanut useaan vuoteen kirjoilleen kustantajaa, ja päätyi kirjoittamaan vain pöytälaatikkoon. Novelleissa esitellään armeijaan liittyviä kielteisiä asioita, kuten simputusta sekä kyräilyä esimiesten ja rivisotilaiden välillä. Armeijan oloihin pureutuva teos oli silloiseen poliittiseen ilmapiiriin aivan liian tulenarka; julkisessa keskustelussa kirjailijaa haukuttiin epäsiivemäalliseksi, eikä hänen näkemyksiään ymmärretty, vaikka joissakin piireissä myönnettiin, että hänen novellikokoelmansa tarinoissa piili totuuden siemen.

5. PAAVO RINTALA: SISSILUUTNANTTI

Sissiluutnantti päätyi arvostelun kohteeksi pääasiassa romanttisten kohtaustensa vuoksi, sillä niiden katsottiin loukkaavan Suomen lottia. Ostoboikotteja ja sensuuria vaadittiin niin yleisönosastojen palstoilla kuin erilaisten julkilausumien muodossa. Vastavoimana kriittisille lausunnoille, vedottiin myös kansalaisten vapaaseen ilmaisunvapauteen. Pikkuhiljaa kirjasota laantui eikä sensuuritoimenpiteisiin ryhdytty.

32. PAULIINA RAUHALA: TAIVASLAULU

Pauliina Rauhalan esikoiskirja Taivaslaulu pureutuu lestadiolaisuuden kipupisteisiin romaanin keinoin. Ilmestyessään vuonna 2013 teos herätti yhteiskunnallista keskustelua muun muassa lestadiolaisten ehkäisykiellosta ja sen herättämistä seurauksista. Taivaslaulusta muodostui bestseller-romaanin ja se on voittanut esimerkiksi Vuoden kristillinen kirjapalkinnon.

33. TOVE JANSSON: MUUMIPERHE RIVIERALLA

Tove Janssonin alkuperäinen sarjakuva Muumiperhe Rivieralla (Familjen lever högt) julkaistiin 2014 värillisenä albumina. Muumit lähtevät tutustumaan ranskalaiseen seurapiirilämään ja sarjakuvassa esimerkiksi Niiskuneitiä liehittelee playboy. Värillinen albumi (ja hieman myöhemmin julkaistu animaatioelokuva) herättävät jonkin verran keskustelua siitä, sopivatko ne aiheidensa puolesta lapsiyleisölle.

SENSUROITU

Lähdeteokset:

EKHOLM, Kai: Kielletyt kirjat. Things to come (1989)

EKHOLM, Kai (toim.): Kielletyt. Things to come (1990)

EKHOLM, Kai (toim.): Kielletyt kirjat. Eduskunnan kirjasto (1996)

SEPPÄ, Anja: Kirjatko vaarallisia? – kirjasotia – rovioita, sensuuria, kiellettyjä kirjoja kautta aikojen. Näyttely Hervannan kirjastossa 16.10.–15.12.1989, järj. Tampereen kaupunginkirjasto – Pirkanmaan maakuntakirjasto

Listan on koontanut Kaisa Eskola | Turun kaupunginkirjasto

25. KIRSTI HUURRE: SIRPIN JA MOUKARIN ALLA: 9 VUOTTA

NEUVOSTOLIITOSSA

Poliittisesti tulenarkoja kirjoja kiellettiin esimerkiksi 1940-luvun vuosina. Kirsti Huurreen muistelmateos oli yksi niistä.

26. PEKKA TIILIKAINEN: RADIOSELOSTAJANA TULLILINJOILLA

Kuuluisan radiojuontajan muistelmateos kuului muun muassa 1944–1945 kirja-kaprioista poistettuihin teoksiin (poliittiset syyt).

27. ONTONI MIIHKALI: RAATTEEN TIELLÄ: MUISTOJA JA KOKE-

MUKSIA

Teos kuului kirjoihin, jotka joutuivat jatkosodan jälkeisen kiellettyjen kirjojen listalle. Esimerkiksi monissa kirjastoissa teos siirrettiin varastotiloihin sen ollessa kielletty. Kietämisen pääasiallinen syy oli Neuvostoliiton toimien pelko, kuten useimpien muidenkin samoin alkoihin kielletyksi joutuneiden teosten ollessa kyseessä.

28. VOLTER KILPI: BATSHEBA

Kilven teoksen ilmestyminen (ilmestyi vuonna 1900) yritettiin estää sen sisällön epä-siveellisyyteen vedoten.

29. ARVID JÄRNEFELT: MARIA

Teos julkaistiin vuonna 1897 ja silloin lukiota kannustettiin muun muassa ostobokotteihin, sillä teoksen katsottiin halventavan uskonnollisia ja siveellisiä arvoja.

30. ANNE FRANK: NUOREN TYTÖN PÄIVÄKIRJA

Nuoren tytön päiväkirja joutui esimerkiksi ympäri maailmaa 1990-luvulla sensurointi-toimenpiteiden kohteeksi, kun epäiltiin sen autenttisuutta. Kirjailijan isän katsottiin muokkallisen Anne Frankin tekstiä. Myöhemmin teos todettiin autenttiseksi Anne Frankin kirjoitukseksi.

31. ALLEN GINSBERG: HUUTO JA MUITA RUNOJA

Teoksen nimikkoruno Huuto esitettiin vuonna 1969 radiossa, mikä johti erinäisten vaiheiden jälkeen siihen, että henkilöä, joka vastasi kyseisestä radio-ohjelmasta saamistutukseen. Runon esittäminen radiossa katsottiin olevan Ylen toimilupapahojen vastaista. Yhdysvalloissa Ginsbergin teos joutui kohun keskelle, sillä runoissa käsiteltiin muun muassa homoseksuaalisuutta ja huumetta.

6. HANNU SALAMA: JUHANNUSTANSIT

Salama sai teoksestaan jumalanpilkkausyytteen vuonna 1965, ja hänet tuomittiin kolmeksi kuukaudeksi ehdolliseen vankeuteen vuonna 1966. Oikeusministeri totei, että myös sanaanvapaudella on rajoitteen sa – tavalliseen kansalaiseseen teos oikeusministerin mukaan vaikutti ”shokeeraavasti”. Kritiikistä huolimatta teosta myös arvostettiin, esimerkiksi sen ”klassillisuudesta”. Juhannustanssen kohdalla puhuttiin salamasodasta, niin kirvaista keskustelua kirja aikoinaan aiheutti. Tapaus juhannustanssit on Suomen ehkä kuuluisin kirjasto.

7. ILMARI KIANTO: PIKKU SYNTEJÄ

Ilmari Kianto joutui vastaamaan syytteen Helsingin raastuvanoikeudessa. Syyte koski Pikku syntejä -teosta (julkaistu 1909), mutta Kianto ei kuitenkaan tuomittu. Raamattukriittinen ja sen tarinoita sekä henkilöitä parodioiva teos kuului Kiamannon laitoskontoa ja valtioonkirjkkoa arvoasteleviin teoksiin.

8. KAARLO USKELA: PILLASTUNUT RUNOHEPO

Uskelan teokset joutuivat takavarikoinnin kohteeksi jo 1910-luvulla. Pillaastunut runohepo -runokokoelma päättyi 12 vuotta julkaisunsa jälkeen (1933) takavarikoiduksi ja tuhoitavaksi sen ateistisen ja kirkonvastaisen maailmankuvan vuoksi. 1930-luvun Suomessa kirjojen takavarikot olivat yleisiä.

9. HORST JANOSCH: URHEA PIKKU RÄÄTÄLI

Vuonna 1994 Helsingin kaupunkikirjaston lastenosaston kokoelmista vaadittiin poistettavaksi lasten kuvakirja Urhea pikku räätäli. Poistotarvetta perustettiin siteen, että sen kuvitus oli lapsia ajatellen liian väkivaltaisen ja aihe, ydinsota, ei ollut sopiva lapsiyhteisölle. Teosta ei kuitenkaan poistettu kyseisen kirjaston lastenosastolta.

10. RAAMATTU

Erlaisset uskonnolliset pyhäät tekstit ovat kautta aikojen joutuneet usein sensuurin ja kieltojen kohteeksi. Esimerkiksi Raamattu oli Neuvostoliitossa kielletty miltei 38 vuotta.

11. SALMAN RUSHDIE: SAATANALLISET SÄKEET

Yksi kuuluisimmista kirjaosodista kautta aikojen syytyi vuonna 1988, kun Salman Rushdie julkaisi teoksensa Saatanalliset säkeet. Kaunokirjallinen teos käsittelee islamia ja Koraanin opinkappaleita tavalla, joka suututti muslimiväestön kaikkialla maailmassa. Iranin uskonnollinen johtaja Ajatollah Khomeini langetti vuonna 1989 Rushdiele kuolemantuomion, jonka seurauksena hän on joutunut paimuamaan maan alle. Rushdie itse on onnistunut välttämään kuolemantuomionsa, mutta kirjan kustantaja ja kääntäjä on uhkailtu ja jopa tapettu eri maissa.

12. HELVI HÄMÄLÄINEN: SÄÄDYLLINEN MURHENÄYTELMÄ

Säädyllinen murhenäytelmä joutui 1930–40-lukujen vaihteessa monien sensuuroitomenpiteiden kohteeksi. Teoksen ensimmäiset sensuroimattomat painokset tuhottiin. Monet tulenarat aiheet kirjasta joko poistettiin (viittaukset kansallissosialistiseen Saksaan ja homoseksuaalisuuteen) tai niitä muokattiin – kaksi kokonaista lukua kirjasta poistettiin.

13. AGNAR MYKLE: LAULU PUNAISESTA RUBIINISTA

Laulu punaisesta rubiinista ilmestyi suomeksi 1957 (alkuteos norjalainen), mutta se takavarikoitiin pian ilmestymisensä jälkeen. Hieman myöhemmin Korkein Oikeus tuomitsi kustantajan korvauksiin ja sakkoihin valtiolle. Tämä eroottisen kirjallisuuden kielletyksi klassikoksi tituleerattu teos herätti aikalaisissa runsaasti paheksuntaa muun muassa sen aistillisten rakkauskuvaustensa vuoksi.

14. YRJÖ LEINO: KOMMUNISTI SISÄMINISTERINÄ

Kommunisti sisäministerinä on Yrjö Leinon muistelmateos (julkaistu 1958), joka joutui varsin laajamittaisen sensuurin kynsiin lähinnä silloisen ulkopoliittisen tilanteen vuoksi. Jo myytyjä teoksia haettiin takaisin jopa kirjan ostaneilta yksityisiltä ihmisiltä. Kirjan loppupainos tuhottiin polttamalla vuonna 1965 Helsingissä. Teosta on kuitenkin nykyisin saatavilla esimerkiksi kirjastojen kokoelmissa.

15. HENRY MILLER: KRAVUN KÄÄNTÖPIIRI

Millerin Kravun kääntöpiiri takavarikoitiin ja suomenkielinen painos kiellettiin oikeusministerin toimesta Suomessa 1962 sen sisältämän epäsiiveilliseksi katsotun kielen vuoksi. Kravun kääntöpiiri julkaistiin uudelleen vuonna 1970.

16. ANNA-LEENA HÄRKÖNEN: HÄRÄNTAPPOASE

Häräntappoasetta (julkaistu 1984) arvosteltiin (1980–1990-luvuilla) lähinnä siitä, ettei se soveltunut äidinkielen opetuksen oheislukemistoksi. Pahennusta herättivät tuolloin etenkin kirjan sisältämät seksuaalikuvaukset.

17. MINNA CANTH: TYÖMIEHEN VAIMO

Kirjaa pidettiin 1800-luvulla sen ilmestyessä liian realistisena. Teos herätti aikaisten keskuudessa pahennusta sekä moraalittomuussyytöksiä.

18. ERIC MAPLE, ELIOT HUMBERSTONE JA LYNN MYRING: NOIDAN KÄSIKIRJA

Ihmissusista ja vampyyreista kertova lastenkirja herätti 1990-luvulla pahennusta esimerkiksi Helsingissä. Lasten vanhemmat vaativat teoksen poistamista Helsingin kaupunginkirjaston lastenosaston valikoimista vedoten sen aiheiden sopimattomuuteen lapsille. Kyseistä teosta ei poistettu lastenosaston kokoelmista.

19. INARI JA LEENA KROHN: VIHREÄ VALLANKUMOUS

Vuonna 1970 ilmestynyt lasten kuvakirja aiheutti aikanaan kohinaa ja keskustelua. Ympäristökysymyksiä lasten näkökulmasta käsittelevä teos olisi joidenkin vanhempien mielestä pitänyt kieltää, sillä sen katsottiin esimerkiksi lietsovan ilkeävaltaa ja esivallan vastustamista.

20. JAROSLAV HAŠEK: KUNNON SOTAMIES ŠVEJK MAAILMAN-SODASSA

Kirjailija Erkki Vala sai tuomion uskonnollisten arvojen häpäisemisestä (jumalanpilkasyyte), kun hän julkaisi Tulenkantajat-lehdessä otteita Hašekin romaanista. Sakot riittivät tässä tapauksessa, mutta myöhemmin Vala istui vankilassa kuukauden tuomion muiden sensuurikysymysten takia.

21. JAAKKO JUTEINI: ANTECKNINGAR AF TANKAR UTI VARIANDA ÄMNER (MUISTIINPANOJA ERILAISISTA ASIOISTA)

Teos suututti kirkolliset piirit – sitä kritisoitiin muun muassa kristinopin ja Raamatun vastaisuudesta – ja lopulta valtiovalta kielsi teoksen. Juteinin teos myös poltettiin julkisesti vuonna 1829 Viipurin torilla; tulelta säästyi ainakin yksi kappale, joka on Helsingin yliopiston kokoelmissa.

22. HAGAR OLSSON: LUMISOTA (NÄYTELMÄ) ; OHJ. EINO SALMELAINEN

Kyseistä näytelmää ei koskaan esitetty Salmelaisen ohjaamana, sillä ulkoministeriö kielsi ohjaaja Eino Salmelaista harjoittelemasta näytelmää. Synnä kieltoon oli 1930-luvun poliittinen tilanne.

23. ÖRNNULF TIGERSTEDT: VASTAVAKOILU ISKEE: SUOMEN TAISTELU NEUVOSTOVAKOILUA VASTAAN 1919–39

Kuului poliittisten syiden vuoksi kiellettyihin kirjoihin. Suomen kustannusyhdistys laati vuosina 1944 ja 1945 kaksi kirjettä, joissa vaadittiin lopettamaan yhteensä 288 teoksen myynti – suurin osa listoilla olleista teoksista liittyi jotenkin toiseen maailmansotaan. Kirjastoistakin poistettiin tiettyjä teoksia tai niitä laitettiin nk. myrkykaappeihin. Myrkykaapit sijoitettiin henkilökunnan tiloihin, ja niiden sisältämiä teoksia saivat lainata vain täysi-ikäiset kirjastokortin haltijat.

24. ERKKI PALOLAMPI: KOLLAA KESTÄÄ: KERTOMUKSIA KOLLAANJOEN RINTAMALTA

Vuonna 1940 julkaistu, legendaarisesti talvisotakuvaukseksi muodostunut romaani Kollaa kestää kuului kirjoihin, joita sensuroitiin poliittisten syiden vuoksi.